

Høringsnotat - Prop. 147 L (2024-2025): Lov om endringer i anskaffelsesloven (samfunnshensyn, mv.)

Norsk Industri viser til Stortingets høring ifm. endringer i anskaffelsesloven (Prop. 147 L (2024-2025)). Generelt er Norsk Industri positive til lovforslaget. Våre kommentarer til lovforslaget finnes nedenfor. I tillegg ønsker vi å kort kommentere behovet for bedre håndheving av loven og tiltak mot ulovlige direkteanskaffelser.

Lovens formålsbestemmelse (§ 1)

Departementet foreslår at formålet med loven er å fremme effektiv og bærekraftig bruk av samfunnets ressurser. Loven skal også bidra til at det offentlige opptrer på en tillitvekkende måte. Vi støtter departementets forslag til ny formålsparagraf.

Plikt til å ha anskaffelsesstrategi og -rutiner (§ 5a)

Departementet foreslår å innføre en plikt for offentlige oppdragsgiver til å ha en anskaffelsesstrategi og egnede rutiner for å ivareta relevante samfunnshensyn. Norsk Industri er positive til dette. Oppdragsgiver vil ha stor frihet til å velge hvordan anskaffelsesstrategien skal utformes og følges opp, og til å tilpasse strategien til virksomhetens egenart, størrelse og kompleksitet. Det sentrale er at offentlige oppdragsgivere arbeider strategisk med samfunnshensyn i sin anskaffelsespraksis. Strategi og rutiner må forankres på ledelsesnivå og være en del av internkontrollen.

Klima- og miljø og standardiserte minimumskrav (§§ 5b og 5c)

Norsk Industri ser på krav fra offentlige innkjøpere som et godt virkemiddel for å nå klima- og miljøpolitiske mål og for å skape et robust hjemmemarked for miljøvennlige produkter og produksjonsprosesser. Vi har derfor støttet endringene i anskaffelsesforskriften som skjerpet vektleggingen av miljø ved offentlige innkjøp fra og med 1. januar 2024. Direktoratet for forvaltning og økonomistyrings (DFØ) analyser viser nå en klar økning i bruk av krav og kriterier for å fremme klima- og miljøhensyn og at oppdragsgivere benytter seg av fleksibiliteten som bestemmelsen gir. Dette er positivt. Vi opplever kravet til vektlegging av klima og miljø ved innkjøp som fleksibelt, i og med at oppdragsgivere kan erstatte bruk av tildelingskriterier med klima- og miljøkrav i kravspesifikasjonen, så lenge dette gir bedre miljøeffekt.

Departementet foreslår i hovedsak å videreføre dagens regler om klima- og miljøhensyn i offentlige anskaffelser. Det foreslås imidlertid at oppdragsgiver kan kombinere bruk av tildelingskriterier og krav i kravspesifikasjonen for å benytte unntaket fra hovedregelen om 30 % klima- og miljøvektning. Oppdragsgiver kan f.eks. vekte klima eller miljø lavere enn 30 %, og avhjelpe dette med å i tillegg stille klima- og miljøkrav i kravspesifikasjonen, dersom dette gir bedre klima- / miljøeffekt.

Det foreslås også unntak fra reglene dersom kravene går på bekostning av vesentlige interesser innenfor helse, sikkerhet eller beredskap. I tillegg foreslår departementet at forpliktelsene til å stille klima- og miljøkrav ikke gjelder dersom oppdragsgiver i lov eller forskrift fastsatt med hjemmel i anskaffelsesloven er pålagt å stille standardiserte minimumskrav eller -kriterier til klimaavtrykk eller miljøbelastning. For eksempel har EU-kommisjonen ambisjoner om å utvikle enkelte slike standardiserte minimumskrav. Det kan også tenkes at norske myndigheter ønsker å utvikle ambisiøse standardiserte minstekrav til bruk ved offentlige innkjøp

av prioriterte produkter/tjenester. Norsk Industri er enig i at det i evt. slike tilfeller vil være mest naturlig å legge lovpålagte minimumskrav til grunn ved offentlige innkjøp.

I sum støtter Norsk Industri departementets forslag til å ivareta klima- og miljøhensyn og evt. standardiserte minimumskrav og -kriterier i anskaffelsesreglene.

Sikkerhet og beredskapshensyn (§ 5d)

Departementet foreslår at sikkerhet og beredskap tas inn som et nytt samfunnshensyn. Bestemmelsen presiserer at oppdragsgiver kan stille krav eller kriterier i alle ledd av en anskaffelsesprosess for å ivareta sikkerhets- og beredskapshensyn. Oppdragsgiver bør vurdere å stille slike krav i anskaffelser der det er relevant. Norsk Industri støtter forslaget. Dagens geopolitiske situasjon styrker behovet for å minne innkjøpere på at sikkerhet og beredskapshensyn kan, og av og til bør, hensyntas ved anskaffelser. For eksempel gir reglene handlingsrom til å avvise leverandører som vil kunne innebære en trussel mot nasjonal sikkerhet.

Innovasjon (§ 5o)

Departementet foreslår en ny og egen bestemmelse om innovasjon ved offentlige anskaffelser. Bestemmelsen synliggjør mulighetene oppdragsgiver har til å fremme innovasjon ved bruk av offentlige anskaffelser. Norsk Industri merker seg at departementet mener at bestemmelsen også skal forstås som en oppfordring overfor oppdragsgiver til å legge til rette for innovasjon i sine anskaffelser. Vi er positive til at innovasjon styrkes som et viktig samfunnshensyn ved anskaffelser.

Håndheving og tiltak mot ulovlige direkteanskaffelser

Norge og Island er de eneste landene i Norden uten et tilsynsorgan med generelt ansvar for å føre tilsyn med offentlige anskaffelser. Anskaffelsesutvalgets NOU 2024:9 beskrev at dagens system er utilstrekkelig i tilfeller hvor markedsforholdene er slik at leverandørene kvier seg for å påtale brudd på reglene, av frykt for at det skal gå ut over muligheten til å vinne fremtidige kontrakter fra samme oppdragsgiver. Utvalget foreslo en rekke endringer i håndhevingssystemet for reglene om offentlige anskaffelser, bl.a. at Klagenemndas avgjørelser gjøres bindende og at Konkurransetilsynet skal føre tilsyn med at oppdragsgivere overholder kunngjøringsplikten og gis mulighet til å ilegge overtredelsesgebyr mot ulovlig direkteanskaffelser. Utvalget også foreslo at KOFA får myndighet til å kjenne en kontrakt «uten virkning», og at dette skal være den primære reaksjonen mot ulovlig direkteanskaffelser. Så videt vi kan se er anskaffelsesutvalgets forslag til endringer i håndhevingssystemet ikke fulgt opp i departementets lovforslag.

Norsk Industri mener at det er behov for bedre håndheving av anskaffelsesreglene og tiltak mot ulovlige direkteanskaffelser. Vi anbefaler Stortinget om å be Regjeringen komme tilbake med tiltak som vil styrke etterlevelsen av regelverket.